

σ. i. 870 (1-39).

Q. D. B. V.

QVAESTIONEM:

VTRVM QVIS SALVO OFFICIO
SOCIETATI NOMEN DARE POSSIT,
CVIVS LEGES ET INSTITVTA ANTE
PRAESTITVM IVS IVRANDVM
PLANE IGNORAT?

PRAESIDE

IO. ADAMO FLESSA

REGII CONSIST. ADSESSORE, S. THEOL. PROFESS.
AC GYMNASII ACADEMICI DIRECTORE

IN

GYMNASIO ACADEM. ALTONANO

D. V. APRIL, A. O. R. CIOIDCCXLIII,

H. L. Q. C.

DISQVIVISIONI EXPONET

ACADEMIAE CANDIDATVS

ANDREAS CHRISTIANVS

PLVTSCHAV

BEYDENFLETHA HOLSATVS.

LITTERIS KOENIGIANIS.

XX

20.

Q. D. N.

QUESTIÖNEM:

UTRUM QVIS SUIUS OFFICIO
SOCIETATI NOME DARE POSSIT.
CUMS ENIGS ET INSURIT ANTE
PRAESTITUMS IRANDUM
PLANE IGNORIS

PRÆSTO

IO. ADAMO FLESSA

RECH CONSIST. ADRESSORE, & THEOL. PROFESS.
AC GYMNASII ACADEMICI DIRECTOR

IN
GYMNASIO ACADEM. ALTONANO

D. N. ATQUE A. D. M. C. D. C. X. L. I. I. I.

DISSENTATIONE EXPONE

ACADEMIAE CANDIDATUS

ANDREAS CHRISTIANVS

PILTSCHEV

SEYDENFELTHA HOFMAYR

LITTERIS KOENIGIANIS

XX

TV
me
AM
pe
an
VA
an
-V-
me
pe
P
hom
Viro
fert,
tion
et or
plo
offic
tem
te, i
LV
prin
culi
tia

VIRO
PERILLVSTRI AC GENEROSISSIMO
DOMINO
ANTONIO HILDEBRANDO

POTENTISSIMI DANORVM AC NORVAGORVM REGIS
A CONSILIIIS STATVS
AC PRAEFECTVRAE STEINBVRGENSIS
ADMINISTRATORI

PATRONO SVMMMA PIETATE VENERANDO.

PLurima sunt ornamenta, VIR PERILLVSTRIS,
quibus NOMEN TVVVM fulget. Elegantiores
illae ac tranquillae litterae, quas summi semper
homines in deliciis habuere, mirifice abs TE amantur.
Virorum, quos limatioris doctrinae commendatio ef-
fert, consuetudine libenter uteris. Ingenia, quae poli-
tiorum artium cultu exsplendescunt, amas, et iuuas,
et ornas. Humanitate morum adeuntes ad TE exem-
plo capis. Infimo cuique affabilis, grauis nemini, ad
officia promptissimus, ipsam saepe rogandi necessita-
tem anteuertis. Munus admirabili cum fide, probita-
te, iustitia, prudentia obis. Has uirtutes, VIR PERIL-
LVSTRIS, in TE multi admirantur. In quibus ego
principem locum nemini facile concesserim. At pe-
culiaries etiam habeo causas, cur TE uenerer. Amici-
tiae, qua Parentem meum dignatus es, uberrimi fructus
A 2 ad

ad me quoque redundarunt. TV mihi consulere, TV
mei curam animo gerere, TVbenevolentiam re, quam
uerbis libentius praestare numquam desisti. Quae me
res ita ad spem excitat, ut non possim prosperum re-
bus meis euentum non ominari. Habes, VIR PER-
ILLVSTRIS, causas, quibus extimulor, ut splendi-
dum NOMEN TVVM huic dissertationi praefigam.
Id munusculum et leue, nec TVA satis PERSONA
dignum, ut benigne humaniterque accipias, obseruan-
tissime oro atque obtestor. Vtere, VIR PERILLV-
STRIS, Numine propitio, Rege clemente, ualitudine
prospera, rebus florentibus, uita diuturna, gloria perpetua!
Ego et pro TVA incolumitate Deo immortali
semper supplicabo, et caelesti adiutus ope allaborabo,
ut ne fauore TVO plane indignus uidear

PERILLVSTRI NOMINI TVO

ALTONAE
d. xxviii. Martii
c10c0cxxxiii.

cultor deuotissimus

ANDREAS CHRISTIANUS PLÜTSCHAU.

S. I.

§. I.

Societatem ineunt, qui consentiunt inter se, *Quid so-*
ad communem finem obtinendum. Recte *cietas?*
igitur definitur (a) societas coniunctio plu-
rium personarum, ad obtinendum certum
finem. Quum Paullus ac Siluanus explora-
tum haberent, beatum quid (b) ac diuinum esse, CHRI-
STVM cruci adfixum gentibus adnuntiare: Summa
uterque consensione itineri se dedere (c), ut coniunctis
studiis, consiliis, labore, periculo doctrinam caelestem
inter nationes terrarum orbis, quacumque possent, cir-
cumferrent. Socii ergo fuere.

§. II.

Neque repugnant nostrae sententiae, quod ad rem *Alia de-*
ipsam, qui societatem pactum seu consensum plurium de *fnitio.*
communi fine obtinendo (d) definiunt. Hi enim indo-
lem ipsam, seu internam naturam societatis, quae paci-
scendo (e) seu mutuis promissis coalescit, contemplantur;

A 3

Illi

- (a) Vid. CANZIVS de Ciu. Dei c. II. §. 3. THOMASIVS Iurispr.
Diu. I, I. §. 91. seqq.
(b) II. Cor. III, 6. Cap. IV, 1. 2.
(c) Acta Apost. XV, 36. 40. Conf. Gen. XI, 4. 6.
(d) REVSCH in Metaph. §. 1131.
(e) PYFENDORF Lib. I, c. 9. de O. H. & C.

Illi respiciunt ad euentum, qui consensionem pacifcentium consequitur. Simul enim, atque aliqui uoluntate propositoque se copulatos animaduertunt, de coniunctione ipsa cogitare solent.

§. III.

Quid consensio?

Consentire dicimus eos, quorum uoluntas ad idem tendit. Lucius Catilina, P. Lentulus, C. Cethegus, ac plures alii conspirant Romae (f), ad magistratus tollendos, urbem incendendam, rempublicam opprimendam. Ille, fax tanti sceleris, in oratione ad conscios (g) his utitur uerbis: *Vobis eadem, quae mihi, bona malaque esse intellexi. Nam idem uelle, atque idem nolle, ea demum firma amicitia est.* Apparet, omnium uoluntatem ad idem inclinatam, id est, ad perniciem reipublicae. Longe nobilior ac diuinius priscorum erat Christianorum consensio, qui communes (h) omnes fortunas habebant. Laudat eam re suum MINVCIVS FELIX (i) Octauium, qui tanto amici semper amore flagrauerit, ut et in ludicris, et seriis pari mecum (en uerba MINVCII!) uoluntate concineret, eadem uellet, uel nollet. Crederes, unam mentem in duobus fuisse diuisam. Christiani enim, quorum eruendam prorsus et execrandam Caecilius appellat consensionem (k), ut corpore, sic multo excellentius animo in unum locum conuenire solebant, ut CHRISTVM laudibus ferrent. Qua de re pulcre TERTVLLIANVS (l): *Corpus sum-*

(f) CIC Catil. I, 3 sqq.

(g) SALVST. coniurat. Catilin. c. 20.

(h) ACT. Apost. II, 44.

(i) In Octauio c. II.

(k) I. c. cap. 9.

(l) Apologet. adu. gentes c. 39.

mus de conscientia religionis, et disciplinae unitate, et spei foedere. Coimus in coetum et congregationem, ut ad Deum, quasi manu facta precationibus, ambiamus orantes. Haec nis Deo grata est. Idem (ll): In cuius perniciem aliquando conuenimus? Hoc sumus congregati, quod et dispersi; Hoc uniuersi, quod et singuli: Neminem laedentes, neminem contristantes.

§. IV.

Fieri potest, ut complurium uoluntas ad eandem rem inclinetur, (§. III.) neque tamen alii aliorum mentem resciant. Consentire itaque omnes *inter se* oportet. Quod ut fiat, declarandus est consensus ope certorum signorum. Signum autem repraesentat rem ab se diuersam. Siue igitur quis per litteras, siue per nutum, siue per sermonem, siue per clamorem, (m) siue per gestum, siue per calculum, siue per tabellam (n), in altero cogitationem excitet, se ad eius uoluntatem sententiamque accedere, id perinde fuerit: Dum modo de consensu constet. Appellant iuris naturalis consulti *declaratum* (o) consensum, eundemque e regione *taciti* collocant, aut *praesumpti*.

§. V.

Qui consentiunt, aut *nude* id faciunt, aut praeterea *iure iurando* se obstringunt. Inuocant autem iurantes Deum ut testem (p) fidei certae, ut uindictam et ultorem fidei fractae

(ll) l. c.

(m) LIVIUS III, 62.

(n) PVFENDORF in I. N. ac G. III. 6. p. 370 sqq. ac I. N. HERTII adnotata.

(o) G. G. TITIUS in obseruat. ad PVFEND. de O. H. ac C. §. 205. sqq.

(p) Genes. XXXI, 48. 53.

fractae. Iam quo augustior est, quo iustior, quo potentior caelestis numinis maiestas: Eo arctius est uinculum, et sanctius, et religiosius, quo societas ad ipsum Deum prouocans continetur. Quod si qui ad scelera patrandae (q) iuris iurandi religionem adhibere uellent, ii profecto de numinis uel sanctitate, uel iustitia parum reuerenter sentiant necesse est. Nam tantum abest, ut inuocatio Dei ad res prauas conferri posse uideatur: Ut ne quidem fas sit, eam ad leuioris momenti negotia, si suus maiestati diuinae honos constare debet, traduci. Palam autem simul est, inter modos consensum manifestandi gradus (r) dari, quorum alius alio maior sit, expressior, fortior.

§. VI.

Quid finis? Quum finis, ex sententia Philosophorum, (s) aut potius rationis ipsius, ea res sit, propter quam quis agit: Facile intelligitur, communem finem appellari eum, cuius causa unus quisque nomen dat societati. Quod primum exemplo Cretensium, deinde ueterum Christianorum illustrabimus. Cretenses quum omni fere tempore pessime audirent, ut ipse PAVLLVS (t) Apostolus uersum Poetae EPIMENIDIS, (u) quemadmodum multi putant, κρητες ἀεὶ ψευδαί, κατὰ θυρίδα, γαστέρες ἀργαί, suo adprobarit suffragio; Atque praeter reliquam morum foeditatem, ut PLATO (x) tradit, perpetuis semet factioni-

(q) Psalm. L. 16. 19.

(r) Jos. XXIV. 18. 24. 26. 27.

(s) HEBENSTREIT Philof. Prim. p. 802.

(t) Tit. I. 12.

(u) CLEMENS Alexandr. Strom. L. I. f. 219. edit. Lugd. B. an. 1616. Add. M. GOTTSCHALKII Diss. Altorfin. de Epimenide Propheta, et B. WOLFFII Cur. Philol. ad l. c.

(x) L. I. de leg. f. 567. edit. Lugd. 1790.

nibus, bellis, odiisque intestinis lacerarent: Tamen, ubi
uis externa ingruere uidebatur, infesta signa et arma illi-
co coniungere, ut hostem peregrinum summa concordia
propulsarent. Quod συγκρητίζειν erat, ac συγκρητισμός,
PLVTARCHO (y) teste. Paratissima gens ad ciuiles
discordias redintegrandas, simul ac metus externi periculi
euanuisset. Fini igitur communi Cretenses potiebantur,
non quum otio frui, sed quum ab armis externis immu-
nes alii alios laceessere poterant. Comparat ERASMVS
(z) cum hac gente Mallos et Sudracos, rectius Oxydracas,
apud CVRTIVM. (a) Priscorum autem Christiano-
rum disciplina quam sanctum sibi, quam egregium, quam
omnis posteritatis memoriae praedicandum finem statue-
rat! Eum PLINII (b) minoris testimonio, hominis pro-
fanae religioni dediti explicabo, qui ad Caesarem Traia-
num scribit, *sacramento se Christianos non in scelus aliquod
obstrinxisse, sed ne furta, ne latrocinia, ne adulteria com-
mitterent, ne fidem fallerent, ne depositum appellati abne-
garent.* Neque TERTVLLIANVS (c) aliud narrat:
*Cogimur ad diuinarum litterarum commemorationem, si quid
praesentium temporum qualitas aut praemonere cogit, aut re-
cognoscere. Certe fidem sanctis uocibus pascimus, spem eri-
gimus, fiduciam figimus, disciplinam praeceptorum nihilominus
inculcationibus densamus. Ibidem etiam exhortationes, casti-
gationes et censura diuina.* Erat itaque Christianis in com-
mune propositum, meliores, innocetiores, sanctiores
fieri.

B

§. VIII.

(y) De fraterna carit. f. 414. edit. Gracc. Froben.

(z) in Chilliad. Cent. I. II.

(a) IX, 4.

(b) L. X. ep. 97. Conf. BOEHMERI Diff. de confederata Christianorum dis-
ciplina, ad Plin. et Tertull.

(c) Apologet. c. 39.

§. VII.

Quid media?

Ad finem non peruenitur per saltum. Alias existeret aliquid, cuius ratio reperiretur nulla. Opus igitur est adminiculis et subsidiis, quae eo nos ducant. Quidquid autem rationem continet, cur finis existat, id Philosophorum sermone *medium* uocatur. Iam qui consentiunt inter se, ut ad metam quandam communem finemque procedant: Eos necesse est uiam circumspicere, qua illuc eatur. Ac decet, iis adminiculis uti, quorum ope finem attingere queant. En elegantissimam seriem ex PAVLLO: (d) Qui seruari cupit, opem IESV implorat. Qui opem IESV implorat, fiduciam in eo collocat. Fiduciam in eo qui collocat, is de eo audiuerit, eumque cognouerit, oportet. Audiri nihil potest sine praecone. Praeconibus opus est missione. Quam ob rem mittuntur, ut praedicent; Praedicant, ut audiant; Audiunt, ut cognoscant; Cognoscunt, ut confidant; Confidunt, ut implorent; Implorant, ut seruentur beatique reddantur.

§. VIII.

Quid leges societatis?

Qui ad certum finem amice conspirant, ii aut de adminiculis etiam solliciti sunt, (§. VII.) uiamque describunt, qua eundem sociis est, ac rationem agendi limitibus certis designant; aut omnia permittunt arbitrio consociatorum, dummodo ne a fine aberretur. Si solus finis praefigatur, is ipse norma fuerit rerum meditandarum, tentandarum, gerendarum. Quem finem ubi ante oculos positum intuentur, qui in tabulas sodalitatis relati sunt, semper habebunt regulam, ad quam consilia et actiones suas

(d) Rom. X, 13, 14, 15;

fuas componant. Vim autem ac robur ipsa consensione accipit. Sin praeterea praecipitur, quid, quove pacto agendum, eaque ab societatis arbitrio dependeant, instituta solent appellari. Quare norma, ad quam siue ex indole finis ductam, siue ex arbitrio determinatam, consilia et actiones societatis ordinantur, eius leges et instituta erunt.

§. IX.

Homines nati sumus, praestantissimis quidem facultatibus praediti; At usque quaque limitibus circumscripti. ^{Natura ho-} ^{minis, et} ^{facultates.} Habemus uim cogitandi. Repraesentamus nobis multa, et distincte quidem. Iudicamus, colligimus, aliud ex alio deriuamus. Ordinem rerum connexionemque perspicimus. Quid? Appetimus, auersamur. Velle, nolle possumus. Recordamur praeterea. Ingenio pollemus. Sensu ualemus. Corpus mouemus. Mira mutationum uarietas in nobis animaduertitur: siue mutationes eae ab interna nostra ui proficiscantur, siue ab rebus externis oriuntur. Insignes in aliis mutationes producimus, siue uolentibus, siue inuitis. Eleganter CICERO: (e) *Nec uero, inquit, illa parua uis naturae est, rationisque, quod unum hoc animal sentit, quid sit ordo, quid sit quod deceat, in factis dictisque qui modus? Itaque eorum ipsorum, quae ad specu sentiuntur, nullum aliud pulcritudinem, uenustatem, conuenientiam partium sentit. Quam similitudinem natura ratioque ab oculis ad animum transferens, multo etiam magis pulcritudinem, constantiam, ordinem in consiliis factisque conseruandum putat.* Et apud eundem (f) Cato maior miratur

B 2

tan-

(e) Offic. I. 4.

(f) de senectute. c. 20.

tantam celeritatem animorum, tantam memoriam praeteritorum, futurorumque prudentiam, tot artes, tantas scientias, tot inuenta. Sed omnem eam uim, quam sitam esse in nostra natura intelligimus, certis legibus constrictam quasi teneri obseruamus. Multa coartant nos in nobismet ipsis; Multa extra nos. Est quaedam constituta ratio, qua mouemur, qua sentimus, qua percipimus, qua concludimus, qua reminiscimur, qua similitudines rerum perspicimus, qua appetimus, qua auersamur: A qua ratione discedere non licet. Atque ea lex naturae est. Quae ab eo perfecta, qui naturam condidit, pro uoluntate diuina merito accipitur. Atque haec a Theologia naturali in praesenti mutuamur. (g)

Lex naturae.

§. X.

Societas humani generis.

Homines quum simus nati, ipsa nascendi conditione societati adscripti sumus. Soli neque possumus esse, neque nobis solis uti. Quod si quis deliberato consilio fugiat omnem reliquorum hominum consortionem; Tamen in eius potestate non erit, solitudinem semper colere. Faciamus, eum in desertam insulam auahi. An prohibere poterit, quo minus eo et alii aut nauibus adpulsu ueniant, aut tempestatibus iactati ferantur? Accurate CICERO (b) de uniuersi generis humani societate: *Eius, inquit, uinculum est ratio et oratio: Quae docendo, discendo, communicando, disceptando, iudicando consiliat inter se homines, coniungitque naturali quadam societate. Neque ulla re longius absimus a natura ferarum. Ac paullo post: Latissime quidem patens hominibus inter ipsos, omnibus inter omnes societas haec est: In qua omnium rerum, quas ad*

com-

(g) Vid. CANZ de Ciu. Dei, sect. I. c. I.

(b) De Offic. I, 16.

communem hominum usum natura genuit, est seruanda communitas. Recte CICERO naturalem societatem dicit, reliquis omnibus confociationibus ut priorem tempore, ita nobiliorem iure, si a fraterna Christianorum sodalitate discedamus.

§. XI.

Multae sunt, praeter nos genusque humanum, res aliae, suis quaeque finibus destinatae, quae certo modo, quamquam uarie, ad nos nostrumque statum referuntur. Quam mira uarietas rerum? Quae copia animantium? Quae agrorum opes? Quae marium ac fluminum diuitiae? Ea omnia sicuti se ad nos certa quadam ratione habent: Sic rursus nos habemus ad illa. Prout iis utimur, aut abutimur, status noster erit mutationibus uariis obnoxius. Neque penes nos est, circa omnia uersari, quemadmodum lubet. Adficiunt nos, pro sua unum quodque indole, ac constitutione.

§. XII.

Interna naturae nostrae conditio, quae suis undique limitibus continetur, (§. IX.) monet nos, impellit, urget, ut ne extra istos terminos erumpere conemur. Si corpus ac membra aliter moueantur, ac leges motus praecipiant, uis eis adfertur, dolor infligitur, laesio adest. Si sensuum instrumenta peruerse applicentur, aut plane corrumpantur, res corpori nostro praesentes aut falso, aut omnino non repraesentabuntur. Unde facilis in errorem lapsus erit. Itaque ad regulam sentiendi reuocamur. Nisi uim imaginandi iustus carceribus inclusam teneamus, sexcenties molestiam creabit, turbas ciebit, quadrata ro-

Lege natura nos obligari, interne.

tundis miscebit. Philosophi graues dicunt sententias, Theologi (i) necessariis praeceptis opem ferunt, ne quid res rationis humanae, uel Christiana per eam detrimenti capiat. Quid multa? Omnes praeterea actiones sunt causae rerum aliarum, quae ex iis quasi fluunt, cum iisque copulatae sunt. Aliud ex alio gignitur. Sunt antecedentes, sunt progressus, sunt exitus, quorum alii alios sequuntur. Si consequentia nolis, antecedentia fugias oportet. Itaque tum limitibus naturae nostrae, tum conuentione rerum tanquam incitamentis obligamur, ut naturae conuenienter uiuamus, id est, ut ad legem naturae actiones nostras formemus, ac uoluntati diuinae pareamus, (§. IX, XI.)

§. XIII.

Quid bonum, malum?

Si nostrae aliarumque rerum naturae conuenienter agamus, adeoque naturae legem sequamur, (§. XII.) bene nobis est; Sin deseramus, male. Illud si faciamus, conditionem nostram perfectiorem beatioremque reddimus. Sin hoc tentemus, imperfectiorem, tristiorem, calamitosiorem. Quare id, quod nos nostrumque statum perficit, bonum; Quod deprauat aut destruit, malum censemus. Atque in hoc principio legem naturae positam existimamus. Deus laudat (k) animalia bruta, quae ducem naturam sequantur; Queritur de hominibus, qui ab ipsa natura descuerint. Atrox itaque ac detestandum id malum ipse rerum auctor esse pronuntiat.

§. XIV.

Fines boni, mali.

Iam omne id, quod persequimur, et ad quam rem; tanquam ad metam praefixam, contendimus, uel conformatum

(i) Vid. BVDDEI Theol. Mor. P. I. cap. I. sect. 5.

(k) Ies. I, 3. Ierem. VIII, 7. Rom. I, 26. 27. Leuit. XVIII, 23. 24.

formatum est legi naturae, uel minus. Fines igitur mortalium aut boni sunt, recti, honesti, iusti; aut prauis, turpes, iniusti. (§. XIII.) Statutum fuerat C. Caesari (l) libertatem, iura, leges S. P. Q. R. armis euertere, tyrannidem inuadere. Quis est, quin hos fines improbet, turpesque censcat? Idem existimandum est de uia modoque ad uotorum summam enitendi. Si, quibus utare administriculis ac subsidiis, ea legi aduersa et inimica reperiantur, *parum legitima* uocantur. Sin cum lege conspirent, *legitima*. Opes parare, uitae praesidia quaerere, quis id reprehenderit? Finem laudabilem omnes agnoscent, omnes fatebuntur. At ponamus iam latronum audacissimos globos, sceleratissimos conuentus furum et immanium, congregatam unum in locum improbissimorum hominum multitudinem, quae caedibus, rapinis, incendiis omnia foedet, exspoliet, uastet: Vtrum ad finem per se bonum recta quoque uia contendere uidebitur? Ducere uxorem, quod ad rem ipsam, uitio nemini uertitur. At quum Rex Dauides nec ab adulterio, nec a caede temperaret, et his criminibus conspurcatus Batsebam (m) sibi matrimonio iungeret: Quis grauem remouere culpam ab sanctissimo alias uiro poterit? Quod si neque fines, neque media (n) sint ad normam legis composita, eo turpior erit actio.

Media uel bona, uel mala.

§. XV.

Actio ad legis normam formata *officium* dicitur. *Co-* ^{*Quid officium?*} lere autem officium iudicatur, quum neque fines nostri, neque administricula legi uim adferunt, ad eamque offendunt. Contra ea inculsamur neglexisse officium, migrasse, uiolasse,

(l) CIC. de Offic. III, 21. it. II, 8.

(m) II. Sam. XI, 15. 27.

(n) Rom. III, 8.

uiolasse, quum uel alterutrum eorum desideratur, uel utrumque, (§. XIV.) Iam quoties rerum usus, quoties monumenta litterarum docent, fuisse, qui uel ad exsequendas res prauas conspirarent; uel, etiamsi bona in causa uersabantur, iniquis tamen malisque artibus uterentur; uel pessimam causam pessime quoque agerent, ut cum (o) latrones fidem mutuam fallunt. Apparet igitur, *societates legitimas* esse alias; *Alias non item.* In has qui se conferunt, ii merito contra officium agere uidentur. In illas si qui recipiuntur, saluo id fieri officio patet. Fingamus collegium, quod haeresibus impediendis extirpandisque congregetur. Reputemus, cogi religionem nec posse, nec debere. Faciamus, socios illius collegii, magistros haereticae prauitatis, carcere, uinculis, flammis grassari. Iudicium in procliui erit, tale collegium ad normam legis naturae compositum non esse. Itaque nemo unus saluo poterit officio ei se adscribendum curare.

§. XVI.

Saluo officio et bona conscientia agere, idem.

Quod homines saluo agere officio dicuntur, id etiam ad *bonam conscientiam* refertur. Ac reuera saluo officio et animo recti conscio quidquam administrare, nihil differunt. Est autem conscientia iudicium uel de conuenientia nostrarum actionum et legis, uel de discrepantia. Sententia quum fertur, aut gesta iam res est, aut adhuc gerenda. Iudicamus itaque priore casu, nos aut obseruantes.

(o) Prudenter POLYBIUS: Nihil admodum priuatorum iniuriae a publicis differunt, nisi multitudine et magnitudine delictorum. Nam et qui priuatim ad scelerum et larrociniarum societatem coierunt, hoc pessimum modo perire solent, cum fidem inter se non seruant, et, ut summam dicam, *pacta mutua uiolant*, Hist. L. IV. c. 29.

tes legis fuisse, aut non (p) obseruantes. En conscientiam consequentem! Posteriore casu, nos salua lege (q) agere posse, aut non posse. En conscientiam antecedentem! Vulgo, quamquam minus Latine, iudice Philologorum senatu, negamus *bona conscientia* quidquam aut suscipi posse, aut gestum fuisse.

§. XVII.

Lex naturae tum est, (§. IX.) tum homines obligat. (§. XII.) Praeter eam Deus speciali reuelatione leges tulit. Id dari iam nobis postulamus, quum acutissima ingenia inuictis argumentis constabilierint. Quare homines hac etiam lege, simulac cognorint, (r) tenentur. Iam quum Deus auctor legis sit, quam naturae infixam sentimus; (§. IX.) auctor item legis, quam reuelatio promulgauit: Obscurum amplius non erit, duplici ratione discedi ab officio posse. Peccatur contra legem naturae; Peccatur contra legem reuelatam. Quibus solum est naturae lumen accensum, ii nisi rationem eius habeant, culpam committunt. Quos reuelationis collustrat lumen, si oberrare in tenebris (s) malint, maiori se crimine obstringunt. Culpam poena sequitur. Neque naturalis modo, (§. XI. XII.) sed et arbitrio Dei, rerum hominumque domini, definita. Quis enim potentiae summi Regis terminos designet? Quo grauior culpa, eo atrocior poena. Id sacrae litterae (t) passim minantur.

Lex duplex: Naturalis, reuelata.

C

§. XVIII.

(p) Act. Apost. XXIV, 25. Cap. XXIII, 1.

(q) I. Cor. VII, 9. Rom. II, 18.

(r) Rom. II, 12. Luc. XII, 47. 48. Iac. IV, 17.

(s) Ioan. III, 19.

(t) Rom. II, 6. 9. Cap. XIV, 12.

§. XVIII.

Quid in-
citamen-
tum, seu
motivum?

Quorum voluntas ad idem tendit, ii appetunt illud, tanquam bonum. Neque enim voluntas alio fertur, quam in id, quod bonum existimatur. Mouet igitur animum siue uera bonitas et excellentia rei; siue species certe boni, ut trahatur, ut inclinetur, ut cupiat. Mouet animum prauitas rei, ut abhorreat, ut recedat, ut fugiat. Neque uelle possumus, neque nolle, nisi sit, quo impellamur. *Motivum* Philosophis appellatur, magis Latine *incitamentum*, Poetae (*u*) irritamentum in remala. Quamquam ab hoc uocabulo nec historici (*x*) abhorreant. Est autem repraesentatio boni aut mali. Neque uero repraesentationi locus est, ubi cognitionem sustuleris. Non repraesentationi rerum bonarum, nisi perspectum habeas, quid tuam sortem feliciorum reddat. Non malarum, nisi intelligas, aut certe intelligere uidearis, unde tibi miseriae immineant. Tum demum uoles, tum noles: Vbi de re in utramuis partem iudicaueris. *Ignori nulla cupido.*

§. XIX.

Quaestio
ipsa nega-
tur: I. ex
natura ho-
minis.

Iam ad quaestionem accedamus: Vtrum quis saluo hominis officio in societatem se dare possit, cuius leges et instituta ante praestitum ius iurandum plane ignorat? Nos negamus fieri posse. Demonstramus ita. Socii consentiant oportet, idque ad communem finem. (§. I.) Tendunt itaque in idem. Volunt idem, idemque nolunt, (§. II.) consensumque declarant. (§. IV.) Neque in finem tantum, sed in media quoque, in leges, statuta, conditiones societatis consentiant, necesse est, (§. VII. VIII.) Nihil autem uelle possunt, nisi sub repraesentatione boni, (§. XVIII.)

(*) OVID. Metam. I, 140.

(x) LIVIVS XXX, II.

(§. XVIII.) Feruntur itaque in societatem, eiusque finem ac leges, ut in rem bonam et expetendam. Sed haec omnia quum studiosissime celentur, antequam iure iurando quisquam se obligarit, consequitur, ut neque iudicare de iis possint, quippe cum tegantur; neque ut bona appetere, quippe cum ignorent; nec uelle, aut nolle, quippe cum nihil eos moueat, nihilque incitamentorum ex rei praestantia peti queat, (§. XVIII.) Suspendant igitur iudicium oportet, uoluntatem in aequilibrio pendentem, ac quieti suae permissam habeant, in partem neutram inclinentur. Quod si nihilo secius societatem, rem incertam, ignoratam, inexploratam, pro bona habeant, eandem expetant, eidem nomen dent: A lege uoluntatis ipsi naturae impressa discedunt, (§. XVIII.) Ea uero lex naturae est, quae omnes obligat. (§. XII.) Consequens est, ut naturae parum conuenienter agant, (§. XIII.) officium hominis deferant, (§. XV.) adeoque peccent, ac poenam mereantur. (§. XVII.) Quam ob rem saluo hominis officio nequeunt talem societatem ingredi.

§. XX.

Ponamus, eam societatem ius iurandum etiam exigere. Promissio iam ac consensus obligat. Consentimus enim in id, quod bonum reputamus, quodque nostrae perfectioni accessiones et incrementa daturum confidimus. (§. XIII.) Addito iure iurando grauior fit ac sanctior obligatio. (§. V.) Consentire in id, quod nescias, est legem naturae migrare. (§. XIX.) Iure iurando si quis se obstringat, fortius adhuc et religiosius consentit. (§. V.) Magis igitur atrociusque legem naturae uiolat. Quod quum ita habeat, turpius peccat. (§. XIII.) Adeoque si quis iurauerit, se leges et instituta societatis seruaturum, quae

Ius iurandum hic non licitum esse.

ignorat, quaeque pertinacissimo silentio premuntur, sceleratius adhuc et immanius uoluntati diuinae obstrepit et aduersatur, (§. IX. XVII.)

§. XXI.

*Quaestio
negatur II.
ex natura
societatis
humanae.*

Quum ipsa nascendi fors in tabulas humani generis, amplissimae societatis, nos retulerit (§. X.): Naturalis haec et omnium prima communitas iure principatum tenet. Quidquid igitur ab ulla alia societate in molestiam, fraudem, terrorem, suspicionem, periculum magnae illius, et diffusae, et tam late patentis, quam terrarum orbis patet, cognationis suscipitur: Id contra humanitatem fieri, et incurrere in legem naturae uidetur. Fingamus, reperiri usquam homines, qui sodalitatem forment, coeantque in corpus; qui fines, leges, instituta, consilia, res suas summa ope dissimulent, et ad miraculum tacere didicerint; qui paullatim regni sui terminos proferant, plures subinde colonias deducant, et suae tam prouidenter ciuitati prospiciant, ut uires acquirat eundo: Quid ad haec reliquum humanum genus? Suspensi animis haerebunt, anquirent, coniecturis se cruciabunt, suspensiones concipient, metuent, odisse denique incipient. Creabit igitur tam taciturna sodalitas aliis, creabit sibi molestiam. Adducit alios in timorem, se in periculum. Impellit alios ad male suspicandum; exponit se tempestatibus paullatim orituris. Paucis: Vitam aliorum, uitam suam reddit meticulousiorem, suspectiorem, acerbiolem. Id autem qui faciunt, ii aberrant a lege caritatis, qua quisque sibi, qua homo homini deuinctus est. (§. XIII.)

§. XXII.

*Quaestio
negatur
III, ex in-*

Est in latissima illa humani generis societate, quam ipsa natura peperit, insignis multitudo aliarum minorum, quas

quas ciuiles appellamus. Necessitas uitae, securitas, iu-
 cunditas, ipse infinctus naturae ac stimuli, quos inditos ^{dole ciuilis}
 sibi quisque ac connatos animaduertit, homines cum ^{societatis.}
 hominibus copularunt. **CICERO:** (y) *Communis, inquit,*
hominum inter homines naturalis est commendatio, ut oporteat
hominem ab homine ob id ipsum, quod homo sit, non alienum
uideri. Atque alio loco (z): Non uides, quam blanda concii-
liatrix, et quasi sui sit lena natura? An putas ullam esse ter-
ra marique belluam, quae non sui generis bellua maxime de-
lectetur? An tu aquilam, aut leonem, aut delyphinum ullam
anteferre censet figuram suae? Quid igitur mirum, si hoc eo-
dem modo homini natura praescripsit, ut nihil pulcrius, quam
hominem putaret? Dignissima sunt lectu, quae P V F E N-
DORFIVS (a) loca hanc in sententiam plura congeffit.
 Salutis itaque, securitatis, dulcedinis, commodorum cau-
 sa quum homines de libertate naturali consentientes li-
 bentesque quidquam deminuerent, ut res publica et com-
 munitas rectius constitueretur: Necessario exstiterunt, qui
 imperarent, alii, quibus parendi gloria relinqueretur.
 Vtrisque curae debet esse, ut, quum in unam ciuitatem
 coaluerint, eo tranquillius, tutius, felicius una uiuant.
 Iam comminiscatur, in republica inueniri, qui peculiare
 sodalitiū excitare uelint, in arcana quadam disciplina et
 silentii sacramento uim omnem confociationis colloca-
 turi. Hi aut erunt, penes quos summa imperii est; aut
 qui parent; aut utrique. Si, qui parent ciues, inscien-
 tibus magistratibus coeant, saluo id conari officio non pot-
 erunt. Est enim eorum, qui rerum potiuntur, tran-
 quillitatem publicam tueri, ac quid expediat communi
 saluti, quid minus, discernere. **Qua cura quum defungi**
 nequeant,

C 3

(y) De Fin. III, 19.

(z) De Nat. Deor. I, 27.

(a) In I. N. ac G. lib. II, c. 2, §. 7.

nequeant, si uersandum iis esset in ignoratione multarum rerum, quas obstinatum inuictumque silentium obtegeret: Palam est, requirenti ac percontanti magistratui nihil plane aperiri non oportere. Neque facile istud silentium cum obedientia conciliari poterit, quam ciues subiecti summo principi aut magistratui debent. Ne quid dicam de metu, in quo uersandum gubernatoribus reipublicae foret, si clandestinis conuenticulis locus relinqueretur. Ciuum itaque nemini licebit, uel in occultam confociationem sese indere, uel eo se onerare iure iurando, quod magistratus uim infringat, potestatem imperii delumbet, et omnia suspicionibus repleat. Alterum est, quod anquiritur: Vtrum forte magistratibus liceat? Ne his quidem. Etsi enim soluti uinculo ciuiliu legum esse queant; Humanarum tamen ac naturalium non erunt. Quod quis poterit, ut princeps ciuitatis, non poterit, ut homo. Quid? quod Patribus patriae conuenientissimum est, ut ne iuspicioni, odio, coniecturis, iudiciis ciuium exponantur. Melius itaque securitati suae atque amori consulent, si iubeant eam, quam descripsimus, societatem res suas sibi habere. Perfectiore fruenter felicitate, quum in amore ac fide ciuium subiectorum quiescent. Quod si neque, qui cum imperio sunt, neque quibus imperatur, nisi uiolato officio, in talem societatem cooptari poterunt: Neutri poterunt. Impatiens igitur res publica erit eius generis sodalitatum.

§. XXIII.

*Negatur
quaest. IV.
ex principiis
religionis*

Ab re publica manu quasi ad societatem Christianam deducimur. Christianum autem esse intelligimus, qui specialem Dei reuelationem, eandemque integram, sacris traditam litteris, ut normam doctrinae, uitae, spei, actionumque

numque omnium sequitur, et ad CHRISTI praecepta *Christianae* exemplumque res suas omnes componere allaborat. Iam *nae* uero quum hominis Christiani sit, exquisita diligentia, cura, prouidentia, uigiliis, ieiunio, precibus, fratrum etiam sapientia in consilium opemque aduocata, omnes uitae partes circumspectare ac regere, omniaque ad uoluntatem Patris caelestis exigere, quemadmodum Apostolica (b) praecepta iubent: Plane fieri non poterit, ut saluo tam sanctae uocationis officio incertae societatis legibus, quas nondum nouit, explorauit, probauit, sese permittat. Quo enim pacto satisfaciet Apostoli adhortationi: *Omnia explorate* (c), si in hoc negotio causae cognitioni exulandum foret? Deinde quam cauebant Christiani ueteres, ne praeter rem ac necessitatem iurarent! In re autem nondum cognita parum liquet, utrum ius iurandum necessarium sit? An non? Quam grauitate, quamque solícite CHRISTVS (d) ipse ab leuitate iurandi suos reuocauit! Tum quam iusta Christianorum, quamque aequa ea est cura, ut omnem suspicionem materiam, omnem mali speciem (e) longissime ab se remoueant! Denique officium eorum postulat, ut calumniatoribus et obrectatoribus (f) occasionem maledicendi praecidant. Impellent haec omnia Christianum, cui recte factorum conscientia reliquis omnibus carior et antiquior est, ut ab societate, cuius res tam clandestinae sunt, abhorreat.

S. XXIV.

Quod si Christianus ad obedientiam, quam magistratui debet, animum ac cogitationes conuertit: Tum plane

*Ratione
obedien-
tiae erga
magistra-
tum,*

(b) Ephes. V, 10. 17. Rom. XII, 2. Philip. I, 10.

(c) I. Theff. V, 21. (d) Matth. V, 33. 37.

(e) I. Theff. V, 22. (f) Tit. II, 8. I. Pet. II, 12. 15. I. Tim. III, 6. 7.

ab se impetrare non poterit, ut sodalitio alicui se adiungat, cui ante iuratur, quam cognoscitur quidquam, quodque de suis rebus consiliisque nihil emanare ad alios patitur. Atque id ut obtineat, ius etiam iurandum interponendum censet. Christianus enim non opinione persuasum, sed conuictione perspectum habet, se magistratui obligatum esse, siquidem is requirat, ad rationem (g) de rebus omnibus reddendam. Nihil plane hoc loco exceptum putat. Religio, uitae ratio, studia, labores, paucis, omnia magistratui animo sincero, fide incorrupta, integritate summa exponenda sunt, neque uel fraude, uel mendacio, uel dissimulatione unquam utendum. Atque id officium diuina oracula (h) disertis uerbis ab homine Christiano requirunt. Quod si quis alicui se societati iure iurando obstrinxerit, idemque in uerba magistratus iurauerit; et illa silentium, hic confessionem imperauerit; illa propter religionem iuris iurandi, hic propter eminentiam imperii: Vitam in partem impingendum? Quos ad scopulos haerendum est? Profecto tutiorem uiam Dei uerbum, exemplum CHRISTI, uita sanctorum, mores ecclesiae commendant.

§. XXV.

*Formido
poeniten-
tiae uitan-
da.*

Constat inter omnes, ususque rerum in dies confirmat, animi nostri aciem augeri, cognitionemque clariori lumine impleri posse. Si quando id malum, aut certe molestum uisum est, quod re ipsa conducere poterat: Videmus dispelli aliquanto post mentis tenebras, fugari opinionem praecipuatam, abiici errorem turbidum. Si, quod noxam adfert, boni se specie commendarat: Exuimus, interiecto temporis interuallo, persuasionem fallacem, clarius uidemus, rectius iudicamus. Atque hoc non tantum

in

(g) I. Pet. III, 15. 16. (h) Rom. XIII, 1. 2. I. Pet. II, 13. 15.

in naturae imperio, sed gratiae quoque accidit. Proce-
dendum est Christiano in perspicentia (i) ueri rectique.
Proficiendum in sapientia caelesti. Quod quum ita sit,
necessario uitabit Christianus, cuius eum paullo post poe-
nitere queat. Etenim, re nondum explorata, bonam po-
terat sperare; cognita, uel inter malas poterit, uel certe
inter leuiore referre. Vtrumque Christiani nominis ex-
cellentia indignum est: Illud sanctitate, hoc grauitate.
Operam igitur dabit, ut nihil admittat, quod tardior poe-
nitentia pudorque ulciscatur. Eamque ob rem malet nul-
lum cum sodalitate incerta commercium habere, quam
periculo semet exponere, ne forte aliquanto post dubita-
tionum fluctibus iactetur, aut poenitentiae stimulis pun-
gatur, aut angoribus conscientiae crucietur.

§. XXVI.

Neque magni ponderis est, quod ad dubitationem ex-
stinguendam dici posse uideatur. Nimirum confirma-
bant forte alii, non esse, cur quisquam meticulosiorem se
ostendat. Nihil quidquam religioni, aut imperio ciuili,
aut honestati periculi atque iniuriae imminere. Concede-
damus, ita esse. At meum, ut hominis, est, non ab alie-
no iudicio suspensum teneri; sed mea ipsius acie intel-
lectus, quid faciendum, quid fugiendum sit, diiudicare:
Certa deliberataque sententia prauum auersari, rectum
sequi. Meum, ut Christiani, est, non alieno, sed proprio
uti lumine; Non aliena, sed mea conuictione niti. Quod
PAVLLVS (k) etiam confirmat: *Quicquid cum fiducia
non fit, peccatum est.* Quumque mira sententiarum sit in-
geniorumque

*Animo
certo agen-
dum, non
dubio.*

(i) I. Cor. XIV, 20.

(k) Rom. XIV, 23.

geniorumque diuerfitas, neque idem omnibus expetendum aut reiiciendum esse uideatur: Profecto plane inconsultum foret, in aliorum iudicio acquiescere, sibi ius cognoscendi, discernendi, eligendi, quo nihil fere praestantius uel homo, uel Christianus habet, imprudenter leuiterque adimere. Atqui si consentiam in rem mihi nondum certam exploratamque: Iacio aleam, eumque induo animum, ut, siue bona fuerit ea, siue mala, periclitandam putem. Quod quidem animo dubio est, seu *conscientia dubia* egisse.

§. XXVII.

Non ueremur, ne quis haec omnia plane in cassum dici putet. Nihilofecius rei illustrandae causa ad antiquam historiam recurramus. Eleusinia sacra nobilissimis scriptoribus memorata sunt. ARISTOTELES (1) scribit: τὰ μυστήρια πασῶν τιμιωτάτη τελετή, *Mysteria fuisse omnium honoratissimum solemne.* Erat autem cultus arcanus, quem effari non licebat, ἀβήτητα ἱερὰ ARISTOPHANI (m), neque cuiquam de eo uel audire quidquam, uel spectare, nisi initiatis, ac ne percontari quidem fas erat. Si quis mysteria uulgasset, capitis discrimen adibat. Lex (n), qua cautum id erat, hac minatur formula: τὸν ἐξειπὸντα τὰ μυστήρια τὴ θανάσι. Cui se periculo Diagoras Melius (o) exposuerit, quem Atheum cognominarunt, quod ea sacra diuulgasset, extenuassetque plebi; Cui Aeschylus Poëta (p), quod in Tragoedia nescio quid iactasset;

(1) Rhetor. II, 24.

(m) In Nebul.

(n) Vid. IO. PHIL. PFEIFFERI Antiq. Gr. I, 43. p. 99. sqq.

(o) ARISTOPHAN. in Anib. et Interpr. eius Gr.

(p) CLEMENS Alex. L. II. Strom. f. 387.

set; Cui Alcibiades, (9) eiusdem reus criminis, et ab Eumolpidis diro carmine deuotus, apud clarissimos scriptores relatum legimus. Neque suspicio abest, turpissima fuisse ac detestabilia sacra, eamque ipsam ob rem silentii maximopere indiga. Quod neque obscuris, neque contemnendis auctorum indiciis constat: Quamuis pudendum solemne miro studio, et exquisitissima arte, et extremis terroribus celaretur. Iam si quaestionem nostram excutiamus: An licuerit ea aetate homini et uirtutis amanti, et legum naturae obseruanti, et rationem sanam, certam, expeditam secuturo ducem, sacris tam suspectis initiari? de quibus ante ne sciscitari quidem licebat, & post, ni silentio pressisset, uitae metuendum foret: Diuturna consultatione, quemadmodum decidenda res ac dirimenda sit, non uidebitur opus esse. Vix enim Philosophus, acriter praeditus intelligentia, rectique paullo studiosior, iaciendam aleam tam incertam putauerit. Atque ex iis patet, quae in medium adduximus, eum sane habere, cur haesitet, grauissimas maximique momenti causas. Quod quum ita esse facile intelligatur, multo uehementius homo Christianus ab eorum commercio, quorum tantopere interest in occulto relinqui, abhorrere.

(9) CORN. NEPOS in Alcib.

Epistola

Epistola Praesidis

ad

Ornatissimum Dissertationis Propugnatorem.

Itane, Praestantissime Iuuenis, etiam Tu periculum faciundum, cathedram adscendendam, pugnam ineundam putas? Maeste Tuo consilio! Non reformidanda ista Tibi alea est. Parant se alacria et excitata ingenia ad res maiores. Attulisti ad nos pulchram Hebraeae Graecaeque linguae cognitionem, Attulisti egregiam elementorum doctrinae Christianae peritiam. Didiceras iam ex VENERABILI sene, PARENTE Tuo, pietatis interesse, ut ne ueritas maculetur; Veritatis, ut ne pietas prodatur. Confirmauimus, ut confido, his in rebus Tibi animum. Quo praeterea pacto ingenium excolueris, quod incogitando acumen acquisieris, quam in disputando alacritatem habeas, ultimum specimen declarabit, quod editurus es. Quo in genere quum priuatim iam Te exercueris, non est, cur dubitem, quin cessura pulcre omnia sint. Itaque gratulor. Tibi, et gratulor meo quodam iure. Gratulor etiam VENERABILI Tuo PARENTI, cuius exspectationem fallere nefas foret. Duxit Deus, ut caelestis gratia toto Tuo animo potiatur, omniaque Tua litterarum studia soli CHRISTO O. M. consecrata maneant. Vale. D. Alronae prid. Kal. Aprilis, CIOIOCCXLIII.

Epistola

* * * * *

Gewiß, geehrtster Freund, heut ist bekandt gemacht,
 Daß Du es schon sehr weit durch Deinen Fleiß gebracht;
 Man muß Dir igt den Kranz, den Siegestranz bereiten,
 Du kanst die schönste Schrift mit großem Ruhm bestreiten.
 Du kanst also geehrt aus unserm Elbathen
 Zu jener Musenschaar, dort an der Saale, gehn.
 Dort kanst Du Deinem Fleiß noch weitre Grenzen setzen,
 Und Dich, woran Du nur Gefallen hast, ergößen.
 Ich seh es schon voraus, dort blüht für Dir ein Glück,
 Du kömmt zu uns gelehrt mit vielem Ruhm zurück,
 Du dienest Deinem Gott, Du tritt in jenen Orden,
 Der zu des Menschen Wohl von Gott gestiftet worden.

Dieses wolte seinem werthesten Freunde zu einem
 geneigten Andenken hinterlassen

M. H. Zingelmann, Opponens.
 der Gottesgelahrtheit Beflissener.

~~~~~
Verstand und Klugheit sinds, die Deinen Fleiß bezeugen,
 Dein Fleiß, o werther Freund, hat Deinen Ruhm vermehrt.
 Kunst und Geschicklichkeit machst Du Dir recht zu eigen,
 Ja, Deine Seltenheit, hat uns viel Lust bescheert;
 Drum fahre ferner fort, und kröne Deine Jugend
 Mit Glanz, mit Lob und Ruhm, und mit rechtschaffner Jugend.

Mit diesen wenigen Zeilen wolte bey seinem
 werthesten Freunde ein geneigtes An-
 denken erwecken.

Nic. Martens, Opponens.
 S. S. Theol. Stud.

* * *

Dieß ist die letzte Seite, die ich
 schreiben konnte, weil ich nicht
 mehr Zeit habe, als die ich
 gebraucht habe, um die
 Abschiedsrede zu schreiben.
 Ich habe mich sehr bemüht,
 sie so gut als möglich zu
 machen, und hoffe, sie wird
 Ihnen gefallen. Ich habe
 mich sehr über Sie freuen
 dürfen, und hoffe, Sie werden
 mich bald wieder sehen.
 Ich bleibe Ihnen sehr
 ergebener Diener.
 Nic. Martens, Opponders.

Dieß ist die letzte Seite, die ich schreiben konnte, weil ich nicht mehr Zeit habe, als die ich gebraucht habe, um die Abschiedsrede zu schreiben.

Nic. Martens, Opponders.
der Oberste der Schiffe.

Ich habe mich sehr bemüht,
 sie so gut als möglich zu
 machen, und hoffe, sie wird
 Ihnen gefallen. Ich habe
 mich sehr über Sie freuen
 dürfen, und hoffe, Sie werden
 mich bald wieder sehen.
 Ich bleibe Ihnen sehr
 ergebener Diener.
 Nic. Martens, Opponders.

Dieß ist die letzte Seite, die ich schreiben konnte, weil ich nicht mehr Zeit habe, als die ich gebraucht habe, um die Abschiedsrede zu schreiben.

Nic. Martens, Opponders.
2. 2. Theil, 2. 2.

01 A 6519

ULB Halle
002 928 736

3

Stk. 7 = Zsch.

Sb.

Reh. v. J

K

Q. D. B. V.

QVAESTIONEM:

*VTRVM QVIS SALVO OFFICIO
SOCIETATI NOMEN DARE POSSIT,
CVIVS LEGES ET INSTITVTA ANTE
PRAESTITVM IVS IVRANDVM
PLANE IGNORAT?*

PRAESIDE

IO. ADAMO FLESSA

REGII CONSIST. ADSESSORE, S. THEOL. PROFESS.
AC GYMNASII ACADEMICI DIRECTORE

IN

GYMNASIO ACADEM. ALTONANO

D. V. APRIL, A. O. R. CIOIDCCXLIII,
H. L. Q. C.

DISQVISIONI EXPONET

ACADEMIAE CANDIDATVS

**ANDREAS CHRISTIANVS
PLVTSCHAV**

BEYDENFLETHA HOLSATVS.

LITTERIS KOENIGIANIS.

XX

20